BO‘LAJAK MUTAXASSISLAR TAYYORLASHDA MUSTAQIL TA’LIM ASOSIDA DIDAKTIK KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Fayziyeva Umida Usmonovna
Xalqaro innovatsion unversteti
Pedagogika fakulteti
1-bosqich magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada oliy ta’lim tizimida bo‘lajak mutaxassislarning didaktik kompetensiyasini rivojlantirishda mustaqil ta’limning o‘rni va metodik asoslari tadqiq etilgan. Maqolada mustaqil ta’limni tashkil etishning innovatsion usullari, talabalarning dars berish mahoratini shakllantirish bosqichlari hamda o‘z-o‘zini rivojlantirish strategiyalari tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida bo‘lajak mutaxassislarning kasbiy mahoratini oshirishga qaratilgan didaktik modellar taklif etilgan.*

Abstract: *This article explores the role and methodical foundations of independent education in developing the didactic competence of future specialists in the higher education system. The article analyzes innovative methods of organizing independent education, stages of forming students' teaching skills, and self-development strategies. As a result of the research, didactic models aimed at increasing the professional excellence of future specialists are proposed.*

Kalit so‘zlar: *didaktik kompetensiya, mustaqil ta’lim, mutaxassis tayyorlash, pedagogik mahorat, metodika, o‘z-o‘zini ta’lim, kreativlik, oliy ta’lim.*

Keywords: *didactic competence, independent education, specialist training, pedagogical skills, methodology, self-education, creativity, higher education.*

KIRISH

Bugungi tezkor o‘zgarishlar davrida oliy ta’lim muassasalari oldida turgan asosiy vazifa nafaqat bilimli, balki o‘z bilimi va ko‘nikmalarini doimiy ravishda mustaqil yangilab boradigan mutaxassislarni tayyorlashdan iboratdir. Bo‘lajak mutaxassisning kasbiy yetukligini belgilovchi asosiy omillardan biri bu uning **didaktik kompetensiyasidir**. Didaktik kompetensiya — bu nafaqat o‘z sohasini bilish, balki axborotni boshqalarga yetkazib berish, tushuntirish va o‘qitish metodlarini samarali qo‘llash qobiliyatidir.

An’anaviy dars soatlari doirasida barcha didaktik ko‘nikmalarni to‘liq shakllantirishning imkoni yo‘q. Shu sababli, **mustaqil ta’lim** jarayoni didaktik kompetensiyani rivojlantirishning asosiy maydoniga aylanmoqda. Mustaqil ta’lim talabaning o‘z bilimlarini tizimlashtirishi, ijodiy izlanishi va pedagogik texnologiyalarni mustaqil sinovdan o‘tkazishi uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

ASOSIY QISM

1. Didaktik kompetensiyaning tarkibiy qismlari

Bo‘lajak mutaxassisning didaktik kompetensiyasi quyidagi tarkibiy qismlarni o‘z ichiga oladi:

• **Gnostik (bilish) komponent:** O‘quv materialini tahlil qilish va uni soddalashtirilgan holda taqdim etish bilimi.

• **Loyihalash komponenti:** O‘quv jarayonini bosqichma-bosqich rejalashtirish ko‘nikmasi.

• **Kommunikativ komponent:** Auditoriya bilan samarali muloqot o‘rnatish va axborot almashish.

• **Texnologik komponent:** Zamonaviy AKT va interfaol metodlarni dars jarayoniga tatbiq etish.

2. Mustaqil ta’lim asosida didaktik ko‘nikmalarni shakllantirish metodikasi

Mustaqil ta’lim shunchaki topshiriq bajarish emas, balki talabaning kasbiy o‘sishini ta’minlovchi tizimli jarayondir. Bizning metodikamiz quyidagi innovatsion yondashuvlarni o‘z ichiga oladi:

A) "Inverted Classroom" (Teskari sinf) texnologiyasi:

Talaba dars mavzusini mustaqil ravishda o‘rganadi va amaliy mashg‘ulotda o‘qituvchi rolini bajarib beradi. Bu jarayonda u ma’lumotni qanday bayon qilish, savollarga qanday javob berish va vaqtni qanday taqsimlashni amalda o‘rganadi.

B) Didaktik keyslar bilan ishlash:

Talabaga dars jarayonidagi muammoli vaziyatlar (masalan, o‘quvchilarning mavzuni tushunmasligi yoki diqqatining pasayishi) aks etgan keyslar beriladi. Talaba mustaqil ravishda ushbu vaziyatdan chiqishning didaktik yechimini ishlab chiqadi.

C) Mikro-teaching (Mikro-o‘qitish) metodi:

Talaba 5-10 daqiqalik kichik dars parchasini videoga oladi yoki kichik guruhda o‘tadi. So‘ngra o‘zining harakatlarini mustaqil ravishda tahlil qiladi (video-refleksiya).

3. Mustaqil ta’limni tashkil etishda AKT vositalari

Hozirgi kunda MOOC (Massive Open Online Courses) platformalari, virtual laboratoriyalar va elektron pedagogik kutubxonalar mustaqil ta’limning asosiy vositasi bo‘lib xizmat qilmoqda. Bo‘lajak mutaxassis ushbu platformalar

orqali dunyoning yetakchi professorlari dars o‘tish metodikasini kuzatadi va o‘z didaktik arsenalini boyitadi.

MUHOKAMA

Didaktik kompetensiyani rivojlantirishda mustaqil ta’limning samaradorligi talabaning **refleksiv pozitsiyasiga** bog‘liq. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, mustaqil ta’lim topshiriqlari ijodiy va amaliy xarakterga ega bo‘lganda, talabalarning o‘zlashtirish ko‘rsatkichi 45% ga oshadi.

Biroq, bu jarayonda o‘qituvchining roli butunlay yo‘qolmaydi, balki u **fasilitator** (yo‘naltiruvchi) vazifasini bajaradi. Muhokama jarayonida aniqlanganidek, mustaqil ta’limning asosiy muammosi — bu talabalarda o‘z-o‘zini boshqarish (self-management) ko‘nikmasining pastligidir. Shu sababli, metodikada talabalarga dastlab vaqtni boshqarish va axborotni saralash usullarini o‘rgatish lozim.

XULOSA

Bo‘lajak mutaxassislar tayyorlashda mustaqil ta’lim shunchaki qo‘shimcha mashg‘ulot emas, balki didaktik kompetensiyani shakllantiruvchi strategik vositadir. Taklif etilgan metodika talabalarni tayyor bilimlarni iste’mol qilishdan, yangi didaktik yechimlarni yaratishga o‘tkazadi.

Xulosa qilib aytganda:

1. Mustaqil ta’lim didaktik kompetensiyani rivojlantirishning eng moslashuvchan shaklidir.

2. Innovatsion metodlar (mikro-o‘qitish, teskari sinf) talabaning kasbiy "Men"ligini shakllantiradi.

3. Mustaqil ta’lim asosida rivojlangan didaktik kompetensiya bo‘lajak mutaxassisning raqobatbardoshligini ta’minlaydi.

Oliy ta’lim muassasalarida mustaqil ta’limning uslubiy ta’minotini boyitish va talabalarda mustaqil tadqiqotchilik ko‘nikmalarini rivojlantirish davlat ta’lim standartlarining ustuvor yo‘nalishi bo‘lib qolishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasining "Ta’lim to‘g‘risida"gi Qonuni. – T.: 2020.
2. Muslimov N.A. "Kasb ta’limi o‘qituvchilarini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari". – T.: 2007.
3. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. "Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari". – T.: 2006.
4. Ibragimov X.I. "Mustaqil ta’limni tashkil etish metodikasi". – T.: Fan va texnologiya, 2015.
5. Knowles, M. S. "Self-directed learning: A guide for learners and teachers". – Cambridge: Adult Education Company, 1975.
6. Zimmerman, B. J. "Self-regulated learning and academic achievement: Theoretical perspectives". – Lawrence Erlbaum Associates, 2001.
7. Mavlonova R. va boshqalar. "Pedagogika". – T.: 2010.